

Lena Biedroń*

ORGANIZACJA AKADEMICKIEGO KSZTAŁCENIA JĘZYKOWEGO PRZYSZŁYCH PRAWNIKÓW W ŚWIETLE POLSKO-NIEMIECKICH ANALIZ PORÓWNAWCZYCH

Streszczenie. Konsekwencją europejskiej polityki językowej i realizacji jej założeń jest przepływ myśli glottodydaktycznej, który zachęca do refleksji na temat organizacji akademickiego kształcenia językowego w różnych systemach edukacyjnych. Organizacja kształcenia językowego na wydziałach prawa w Polsce i w Niemczech podlega dynamicznym przeobrażeniom, wynikającym między innymi z potrzeby dostosowania nauczania języków obcych do wymogów rynku pracy. Umiejętność posługiwania się kilkoma językami obcymi i znajomość innych systemów prawnych umożliwi przyszłym prawnikom wykonywanie zawodu w środowisku międzynarodowym i jest niemalże wymogiem współczesnej epoki, dlatego warto zastanowić się, jak zorganizować proces edukacji językowej na wydziałach prawa, aby zmierzał w stronę profesjonalizacji kształcenia.

Słowa kluczowe: glottodydaktyka, akademickie kształcenie językowe w Unii Europejskiej, kształcenie językowe prawników w Polsce i w Niemczech, metodyka nauczania.

1. WSTĘP

Inteligentny rozwój gospodarki, oparty na wiedzy i innowacji, jest siłą napędową postępu w Europie. Wykorzystanie technologii informacyjno-komunikacyjnych, dostosowanie europejskich systemów edukacji do potrzeb społeczeństwa, zwiększenie nakładów na badania naukowe oraz projekty innowacyjne są zgodne ze strategią Europa 2020 (*Komunikat Komisji*, 2010). Mobilność, otwarcie na poznanie innych kultur ułatwiają podejmowanie wspólnych działań i powodują zacieranie się barier kulturowych. Powszechna europeizacja prawa w ramach Unii Europejskiej prowadzi do usuwania odrębności prawa krajowego i ujednolicania porządków prawnych. Rozwój nowych gałęzi, np. prawa konkurencji Unii Europejskiej, prawa konsumentów, prawa biznesu, prawa ubezpieczeniowego, wynika z dużej liczby spraw i różnorodnych przypadków, których rozwiązanie nieustannie rozszerza zakres kazuistyki prawnej i jest konsekwencją wkraczania normowania prawnego niemal we wszystkie sfery życia. Znajomość wyłącznie prawodawstwa krajowego jest niewystarczająca, ponieważ problemy, z jakimi stykają się prawnicy, dotyczą regulacji prawnych niejednokrotnie kilku państw

* Uniwersytet Łódzki, Studium Języków Obcych, lbiedron@uni.lodz.pl.

(Tokarczyk 2000, 22). Wraz z potrzebą poruszania się po systemach prawnych poszczególnych państw analiza porządków prawnych stała się przedmiotem badań komparatystyki prawniczej. Jej zagadnienia włączono do programów kształcenia na uniwersyteckich wydziałach prawa w większości krajów, odgrywają bowiem ważką rolę zarówno w modelu kształcenia przyszłych prawników, jak i w ujednoliceniu edukacji prawniczej.

Współczesne trendy rozwojowe w Europie, zmierzające do harmonizacji i unifikacji prawa, wymuszają podjęcie dyskusji na temat charakteru edukacji prawniczej. Kształcenie uwarunkowane dotychczas krajowymi rozwiązaniami edukacyjnymi wydaje się być już niewystarczające, a co za tym idzie – konieczne jest coraz częstsze sięganie do wzorów obcych. W świetle powyższego należy zastanowić się nad procesem zmierzającym do ukształtowania uniwersalnego systemu edukacji prawniczej w Europie, który mógłby się opierać na zbliżonych albo prawie identycznych normach prawnych, egzaminy zdawane na uniwersytetach byłyby wzajemnie uznawane, a dyplomy ukończenia studiów w równym stopniu honorowane przez pracodawców. Absolwenci prawa mieliby wówczas jednakowe szanse kariery zawodowej we wszystkich krajach europejskich. Obecne systemy kształcenia prawniczego, funkcjonujące w państwach członkowskich Unii Europejskiej, różnią się pod wieloma względami, np. profesjami prawniczymi, jakością kształcenia, liczbą kształconych studentów. Podczas gdy na największym angielskim Wydziale Prawa w Birmingham studiuje ok. 600 studentów, to na Uniwersytecie w Barcelonie kształci się ponad 3000 przyszłych prawników. Rekordową liczbą studiujących prawo, tj. 26 000 osób, może poszczycić się Uniwersytet Complutense w Madrycie. W państwach Unii Europejskiej zróżnicowane są również okresy studiów i aplikacji, programy edukacji, oceny uzyskiwane na dyplomach ukończenia studiów, a także zasady finansowania ze środków publicznych, które wpływają pośrednio na autonomię tych uczelni. W tym celu niezbędna jest konfrontacja systemów edukacyjnych państw europejskich, która pozwoli na wypracowanie wspólnych elementów i zniwelowanie różnic kształcenia prawników również w zakresie nauki języka obcego specjalistycznego, którego znajomość stanowi solidną podstawę warsztatu prawniczego.

2. KOMPARATYWIZM W GLOTTODYDAKTYCE

Konsekwencją europejskiej polityki językowej i realizacji jej założeń jest wzmożony przepływ myśli glottodydaktycznej zachęcający do refleksji na temat kolejnych koncepcji dydaktyczno-metodycznych, realizowanych w różnych systemach edukacyjnych. Zdaniem Przemysława E. Gębala

nowa europejska koncepcja edukacji językowej sugeruje postrzeganie szerokiego kontekstu uczenia się większej liczby języków, a nie, jak to miało miejsce wcześniej, traktowanie

przyswajania każdego z nich jako oddzielnych elementów, rozwijających się paralelnie, w ramach każdego z języków, rozłączne językowe kompetencje komunikacyjne (Gębał 2013, 40).

Rozwijająca się pod koniec XX wieku w ramach glottodydaktyki europejskiej dydaktyka wielojęzyczności stała się załączkiem glottodydaktyki porównawczej i zaowocowała badaniami o charakterze porównawczym. Głównym zadaniem glottodydaktyki porównawczej według Gębała jest „opisywanie, wyjaśnianie, rozwijanie i rozpowszechnianie wiedzy o systemach kształcenia językowego oraz koncepcjach i rozwiązaniach dydaktyczno-metodycznych, uprawianych w ramach nauczania poszczególnych języków obcych” (tenże 2014, 47).

Z chwilą ukonstytuowania się glottodydaktyki jako dyscypliny naukowej istotnym faktem wydaje się zarówno poznanie obszaru dociekań tej interdyscyplinarnej dziedziny, jak i metodologicznego sposobu jej uprawiania. Francuscy badacze jako pierwsi wykreowali podstawy badań w glottodydaktyce francuskiej, podejmując dyskusję merytoryczno-metodologiczną na temat *didactique comparée des langues-cultures* (dydaktyki porównawczej języków i kultur). Publikacja Christiana Puren *Pour une didactique comparée des langues-cultures* (2003) zawierała pierwsze rozważania na temat glottodydaktycznego nurtu komparatystycznego. Puren wyróżnia sześć podejść badawczych: podejście komprehensywne, środowiskowe, jakościowe, pragmatyczne, kompleksowe, konstruktywistyczne, które można zastosować w działalności komparatystycznej. Dokonana przez niego szczegółowa analiza nurtów badawczych zaowocowała powstaniem nowej perspektywy badawczej, określanej „siódmym podejściem badawczym – komparatystycznym”, które stało się głównym punktem odniesienia dla rozważań w zakresie pozostałych podejść. Refleksji na temat konieczności prowadzenia badań porównawczych dokonuje także Annie Monnerie-Goarin: „wierzę, że jest taka potrzeba, i to już od pewnego czasu. Stała się ona dziś czymś naglącym” (za Gębał 2013, 68).

Według autorki badania porównawcze umożliwią poznanie rzeczywistości badawczej innych systemów edukacyjnych i skonfrontowanie ich z francuskim modelem kształcenia językowego. Podobny pogląd reprezentuje Louis Porcher: „dla mnie edukacja porównawcza to «sprawa» dzisiejszej epoki. Z jednej strony kwestia konstrukcji Europy, [...] przede wszystkim kwestia globalizacji. Edukacja porównawcza to współczesna globalna komunikacja [...]. Tylko cała edukacja może być porównywana” (tamże, 69).

Konstytuujące się na gruncie francuskim porównawcze badania edukacyjne miały wpływ na międzynarodowy transfer idei glottodydaktycznych i na rozwój europejskiej, w tym także polskiej, glottodydaktyki. Czynnikiem inspirującym dociekania o charakterze porównawczym jest oprócz zjawiska wielojęzyczności plurilingwalne podejście badawcze autorstwa Weroniki Wilczyńskiej. Podejście to zakłada współpracę pomiędzy poszczególnymi glottodydaktykami szczegółowymi, tym samym nadając badaniom wymiaru komparatystycznego. Kreśląc

założenia metodologiczne dla glottodydaktyki porównawczej, podążamy ścieżką metodologiczną wyznaczoną przez glottodydaktykę polską, traktując rozwiązania metodologiczne Anny Michońskiej-Stadnik i Weroniki Wilczyńskiej jako ważny punkt odniesienia (Gębał 2014, 47). W podręczniku akademickim *Metodologia badań w glottodydaktyce. Wprowadzenie* autorki opisują typologię wykorzystywanych przez glottodydaktykę badań, nastawionych na określone cele poznawcze. Uwzględniając współczesne opracowania metodologiczne, wyróżniają trzy podejścia metod badawczych: ilościowe, jakościowe i hybrydowe (mieszane), wskazując na ich zalety i ograniczenia, co umożliwi badaczowi dostosowanie odpowiedniej procedury badawczej do problemu badawczego (Wilczyńska, Michońska-Stadnik 2010, 133).

Efektom prac komparatystycznych mogą być nowe rozwiązania dydaktyczne, które nie tylko wzbogacą metodykę nauczania różnych języków obcych, ale pozwolą także na inkorporację pewnych dokonań do innych systemów edukacyjnych. Czynnikiem wyzwającym konieczność prowadzenia analiz i studiów porównawczych z perspektywy komparatywizmu glottodydaktycznego jest standaryzacja i europeizacja kształcenia językowego.

3. AKADEMICKIE KSZTAŁCENIE JĘZYKOWE W UNII EUROPEJSKIEJ

Międzynarodowy przepływ idei glottodydaktycznych sprzyja prowadzeniu analiz i studiów porównawczych, pozwala zrozumieć funkcjonowanie innych systemów kształcenia oraz dokonywać reformatorskich rozwiązań w wielojęzycznej edukacji językowej. Dokumenty Unii Europejskiej podkreślają znaczącą rolę, jaką ma odegrać szkolnictwo wyższe w rozwoju gospodarki opartej na wiedzy. Faktyczny proces integracji europejskiej w obszarze szkolnictwa wyższego rozpoczął się wraz z podpisaniem 19 czerwca 1999 r. przez 29 ministrów i przedstawicieli szkolnictwa wyższego krajów europejskich **Deklaracji bolońskiej**, której nadrzędnym celem było utworzenie w 2010 r. Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego (European Higher Education Area). Umiejętność posługiwania się różnymi językami jest w dobie globalizacji kluczową kompetencją, która stawia przed szkolnictwem wyższym odpowiedzialne zadanie. Uczelnie muszą być nie tylko inkubatorami wiedzy, ale „budować pozytywne relacje między ludźmi różnych narodowości, religii i poglądów” (*Misja, wizja i cele strategiczne*, 3; *Strategia rozwoju szkolnictwa wyższego w Polsce do 2020*). Harmonijne współistnienie wielu języków w Unii Europejskiej jest według Katarzyny Cybulskiej symbolem „tolerancji dla różnorodności językowej”, stanowi podstawę prawną polityki językowej Unii (Cybulska 2009, 98) oraz znajduje wyraz w Rozporządzeniu nr 1 z dnia 15 kwietnia 1958 r. w sprawie określenia systemu językowego Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej (Dz.Urz. WE 17 z dnia 6 października 1958). Język francuski, niderlandzki, niemiecki oraz włoski uznano wówczas za języki urzędowe i robocze Wspólnoty (Cybulska 2009, 98). Każde państwo przystępujące do Unii

wzbogaca ją o nowy język. Komisja Europejska wspiera inicjatywy mające na celu propagowanie języków regionalnych lub języków mniejszości, ponieważ około 40 milionów osób posługuje się nimi. Unia Europejska i Rada Europy pomagają państwom unijnym poprzez rekomendacje i strategie realizować narodową politykę językową, która jest spójna w zakresie doboru języków, metod nauczania i zasad kształcenia z europejską polityką edukacji.

Proces boloński podkreśla znaczenie umiejętności językowych studentów, pracowników naukowych, dydaktycznych oraz administracyjnych dla lepszej perspektywy zatrudnienia i rozwoju ich kariery zawodowej. Uczelnie starają się coraz lepiej konstruować programy nauczania, dopasować je do celów, wprowadzać innowacyjne rozwiązania, które zapewnią efektywność procesu kształcenia. Mobilność studentów, uznawalność kursów, możliwość studiów za granicą stawiają nowe wyzwania polityce językowej i tworzą jej nowe ramy. Komisja Europejska wskazała w swoim raporcie z 2002 r. (Detailed work programme on the follow-up of the objectives of education and training systems in Europe; Dz.Urz. UE C 142 z dnia 14 czerwca 2002 r.) na potrzebę uczenia się co najmniej dwóch języków obcych zarówno przez uczniów, jak i studentów, położyła nacisk na naukę języków obcych, rozwój różnojęzyczności i zdobywanie kompetencji językowych. Na szczególną uwagę zasługują też dokumenty Rady Europy: Recommendation No. R (82) 18, dostosowująca proces nauczania języków obcych do indywidualnych potrzeb, również zawodowych, i Recommendation No. R (98) 6, skupiająca działania mające na celu rozwijanie kompetencji w różnych językach (tamże, 99). Biegła znajomość języków obcych stała się niezbędna przy ubieganiu się o pracę na rynku pozbawionym granic. Nowym trendem na wielu uczelniach jest wprowadzanie do programów kształcenia nauki przedmiotów kierunkowych w języku innym niż ojczysty i organizowanie całych kierunków studiów w języku obcym. W ten sposób uczelnie starają się sprostać potrzebom rynku pracy, lepiej przygotować przyszłych absolwentów do udziału w projektach międzynarodowych i radzenia sobie ze wzrastającą konkurencyjnością. Komisja Europejska wspiera innowacyjne i naukowo udowodnione metody, umożliwiające szybszą naukę języka. Godnym refleksji naukowej w środowiskach akademickich na szczeblu krajowym i europejskim jest zintegrowane kształcenie przedmiotowo-językowe (Content Language Integrated Learning – CLIL) oraz nauka języków wspomagana komputerowo (Computer-Assisted Language Learning – CALL). Aktem prawnym promującym współpracę europejską w zakresie zintegrowanego kształcenia przedmiotowo-językowego jest Uchwała Rady z dnia 31 marca 1995 r. w sprawie podniesienia poziomu i zróżnicowania form uczenia się i nauczania języków obcych w systemach edukacji Unii Europejskiej (Dz.Urz. UE C 207 z dnia 12 sierpnia 1995 r.). Poza tym rekomendacje Komisji Europejskiej z 2005 r., dotyczące między innymi „zintegrowanego nauczania przedmiotowo-językowego w szkolnictwie wyższym i rozwijania wielojęzyczności jako dziedziny akademickiej” (Cybulska 2009, 99), budują klimat sprzyjający edukacji językowej. Ponadto rozwój technologii informacyjnych

spowodował zmiany w dydaktyce języków specjalistycznych. Poczta elektroniczna, blogi, fora dyskusyjne, wideokonferencje, portale społecznościowe, takie jak Facebook, umożliwiają codzienną komunikację zarówno w środowisku akademickim, jak i zawodowym. Technologie informacyjne zachęcają uczestników do interakcji, nawiązywania kontaktów w językach obcych, sprzyjają podejmowaniu współpracy międzyuczelnianej również w zakresie polityki językowej, badań oraz uczestnictwa w programach edukacyjno-językowych.

Ważnym narzędziem realizującym proces boloński i wynikiem strategii lizbońskiej są Europejskie i Krajowe Ramy Kwalifikacji. Opracowywanie Europejskich Ram Kwalifikacji (ERK) rozpoczęto w 2004 r. w celu stworzenia wspólnego punktu odniesienia dla systemów edukacyjnych państw członkowskich Unii i zwiększenia przejrzystości kwalifikacji. Ramy zawierają osiem poziomów kwalifikacji obejmujących kształcenie ogólne, zawodowe i akademickie oraz uznają olbrzymią różnorodność systemów kształcenia. W lutym 2008 r. Parlament Europejski i Rada Europy, po konsultacji z przedstawicielami 32 państw biorących udział w projekcie, przyjęły formalnie ERK, które wywierają znaczący wpływ na systemy kształcenia, rynek pracy, przemysł, uwzględniając ich potrzeby. Przyjęcie wspólnych ram ułatwia internacjonalizację kwalifikacji i ich transfer pomiędzy systemami krajów europejskich.

4. KSZTAŁCENIE JĘZYKOWE PRZYSZŁYCH PRAWNIKÓW W POLSCE I W NIEMCZECH

Profesjonalizacja procesu kształcenia językowego studentów prawa w Europie jest ważnym elementem polityki językowej Unii Europejskiej, integracji wiedzy akademickiej, pozwala na przenoszenie rozwiązań dydaktycznych z jednych systemów na drugie, a także zachęca do eksperymentowania w uczeniu się i nauczaniu języków obcych. Porównywanie systemów edukacyjnych w zakresie organizacji i sposobu kształcenia językowego jest konsekwencją europeizacji i standaryzacji kształcenia językowego. Zawód prawnika w Polsce, podobnie jak w Niemczech, jest zawodem elitarnym i spotyka się z dużym uznaniem ze strony społeczeństwa. Proces kształcenia zorientowanego na przygotowanie zawodowe uwzględnia odpowiedni program nauczania języka obcego. Przyjrzenie się doświadczeniom edukacji językowej na kierunkach prawniczych wybranych uniwersytetów polskich i porównanie ich z wydziałami prawa w Niemczech, wykazanie podobieństw i różnic programowych w zakresie nauczania języka obcego na tle regulacji prawnych, dokonujących się w obu systemach akademickich, pozwala poznać aktualne tendencje kształcenia językowego przyszłych prawników. Analizie poddano programy nauczania wydziałów prawa trzech polskich uniwersytetów: Uniwersytetu Jagiellońskiego, Uniwersytetu Łódzkiego i Uniwersytetu Wrocławskiego. Studenci tych uczelni mogą poszczycić się bardzo

dobrymi wynikami zdawalności na aplikacje prawnicze. Na gruncie niemieckim refleksji poddano programy Wydziału Prawa Uniwersytetu Ludwika Maksymiliana w Monachium (Ludwig-Maximilians-Universität München), Uniwersytetu Johanna Wolfganga Goethego we Frankfurcie nad Menem (Johann Wolfgang Goethe-Universität Frankfurt am Main) i Uniwersytetu w Hamburgu (Universität Hamburg).

4.1. Podstawa prawna kształcenia językowego na niemieckich i polskich wydziałach prawa

Istnienie europejskich standardów akademickiego kształcenia językowego prawników wytycza drogę kształceniu zawodowemu w Niemczech i w Polsce, zmusza uczelnie do uwzględnienia założeń ogólnokrajowych w koncepcjach własnych programów studiów. Ten stan faktyczny ułatwia wdrażanie procesu bolońskiego, wpływa na unifikację i profesjonalizację europejskiego kształcenia akademickiego. Zdaniem Romana Tokarczyka „profesjonalizm w kulturze prawnej Europy polega na tym, że nauczanie, tworzenie i stosowanie prawa znalazło się w rękach prawników – fachowców” (Tokarczyk 2000, 22).

Podstawą edukacji prawniczej w Niemczech jest Niemiecka ustawa o sędziach z dnia 8 września 1961 r., zaktualizowana 19 kwietnia 1972 r. i ostatnio znowelizowana art. 9 ustawy z dnia 8 czerwca 2017 r. – Deutsches Richtergesetz vom 8.09.1961 in der Fassung der Bekanntmachung vom 19. April 1972, das zuletzt durch Artikel 9 des Gesetzes vom 8. Juni 2017 (BGBl. I S. 1570) geändert worden ist. Podstawa prawna kształcenia językowego na niemieckich wydziałach prawa została zaprezentowana w Tabeli 1.

Tabela 1. Podstawa prawna kształcenia językowego na wybranych niemieckich wydziałach prawa

Uniwersytet Ludwika Maksymiliana w Monachium Ludwig-Maximilians-Universität München – LMU	Uniwersytet Johanna Wolfganga Goethego we Frankfurcie nad Menem Johann Wolfgang Goethe-Universität Frankfurt am Main	Uniwersytet w Hamburgu Universität Hamburg
Wydział Prawa Juristische Fakultät	Wydział Prawa Fachbereich Rechtswissenschaft	Wydział Prawa Fakultät Rechtswissenschaft
Niemiecka ustawa o sędziach § 5a ustęp 2 zdanie 2 (Deutsches Richtergesetz DRiG für die Juristenausbildung aller Bundesländer in § 5a Abs. 2 S.2)	Niemiecka ustawa o sędziach § 5a ustęp 2 zdanie 2 (Deutsches Richtergesetz DRiG für die Juristenausbildung aller Bundesländer in § 5a Abs. 2 S.2)	Niemiecka ustawa o sędziach § 5a ustęp 2 zdanie 2 (Deutsches Richtergesetz DRiG für die Juristenausbildung aller Bundesländer in § 5a Abs. 2 S.2)

Tabela 1. Podstawa prawna kształcenia językowego na wybranych niemieckich wydziałach prawa (cd.)

<p>Regulamin kształcenia i egzaminowania dla prawników w Bawarii z dnia 13 października 2003 r. § 24 ustęp 2 zdanie 1, 2 (JAPO – Ausbildungs- und Prüfungsordnung für Juristen vom 13. Oktober 2003 § 24 Abs. 2 Satz 1, 2) § 24 ustęp 2 zdanie 1, 2 (2)¹. Poza tym studenci prawa muszą wykazać się zaliczeniem zajęć prawniczych w języku obcym lub zaliczeniem kursu językowego o profilu prawniczym². Bawarskie Wydziały Prawa uznają równoważne dokumenty lub podstawową znajomość języka na wniosek kandydata</p>	<p>Ustawa o kształceniu zawodów prawniczych w Hesji z dnia 8 marca 2004 r. § 9 ustęp 1, nr 2e (JAG – Hessisches Juristenausbildungsgesetz vom 8. März 2004 § 9 Abs. 1 Nr. 2e) § 9 ustęp 1, nr 2e (1) W celu dopuszczenia do pierwszego państwowego egzaminu specjalistycznego należy wykazać: 1. [...] 2. Uczestnictwo w: e) zaliczonych zajęciach prawniczych w języku obcym lub zaliczonym kursie językowym o profilu prawniczym § 9 ustęp 2 zdanie 3 Ustawy o kształceniu zawodów prawniczych w Hesji (§ 9 Abs. 2 Satz 3 JAG) Świadectwo uzyskanego zaliczenia umiejętności zgodnie z ustępem 2^{a)}, nr 2 lit. e może być inaczej potwierdzone, o ile udowodni się, że zostały zaliczone zajęcia o charakterze prawniczym w języku obcym</p>	<p>Ustawa o kształceniu zawodów prawniczych w Hamburgu z dnia 11 czerwca 2003 r. § 13 ustęp 2, nr 2 (HmbJAG – Hamburgisches Juristenausbildungsgesetz vom 11. Juni 2003 § 13 Abs. 2, Ziff.2) § 13 ustęp 2, nr 2 Warunki dopuszczenia (2) Poza tym dopuszczenie (do pierwszego egzaminu państwowego) zakłada uczestnictwo z zaliczeniem 1. [...] 2. w zajęciach prawniczych w języku obcym lub kursie językowym o profilu prawniczym</p>
--	--	---

^{a)} Chodzi o ustęp 1 nr 2e – błąd w zapisie ustawy krajowej.

Źródło: opracowanie własne.

W Niemczech uniwersyteckie wydziały prawa, realizując założenia Niemieckiej ustawy o sędziach 5a ustęp 2 zdanie 2 (DRiG § 5a Abs. 2 S.2), wprowadzają do swoich programów obowiązkową naukę języka specjalistycznego prawniczego, którego znajomość ma ułatwić komunikację w środowisku międzynarodowym. Poszczególne kraje związkowe uwzględniają przepisy państwowe dotyczące kształcenia prawników w swoich krajowych ustawach, regulaminach i wytycznych. Na Uniwersytecie Ludwika Maksymiliana w Monachium studenci prawa, zgodnie z Regulaminem kształcenia dla prawników (JAPO) z 13 października

2003 r., muszą wykazać się przed przystąpieniem do **pierwszego egzaminu państwowego** zaliczeniem zajęć prawniczych w języku obcym lub ukończeniem kursu o profilu prawniczym. Identyczne wymagania obowiązują w Hesji we Frankfurcie na Uniwersytecie Johanna Wolfganga Goethego na podstawie Ustawy o kształceniu zawodów prawniczych (JAG) z 8 marca 2004 r. i na Uniwersytecie w Hamburgu w oparciu o Hamburgską ustawę o kształceniu zawodów prawniczych z dnia 11 czerwca 2003 r. Uczelnie mają duży wpływ na projektowanie swoich programów nauczania, dlatego program kształcenia językowego na wydziałach prawa w krajach związkowych, mimo dyrektyw zawartych w Niemieckiej ustawie o sędziach, nie jest identyczny. Istotnym faktem pozostaje zagwarantowanie minimum godzin zajęć o tematyce prawniczej w języku obcym.

W Polsce system edukacji prawniczej również ciągle się zmienia. Kryzys stosowania prawa stwarza potrzebę głębszej refleksji nad jego przyczynami i sprzyja reformie wielu zagadnień. Koncepcje kształcenia językowego podlegają dynamicznym przeobrażeniom, wynikającym między innymi z potrzeby dostosowania nauczania języków specjalistycznych do wymogów rynku pracy. Tabela 2 prezentuje podstawę prawną kształcenia językowego na trzech wydziałach prawa w Polsce.

Tabela 2. Podstawa prawna kształcenia językowego na wybranych polskich wydziałach prawa

Uniwersytet Jagielloński	Uniwersytet Łódzki	Uniwersytet Wrocławski
Wydział Prawa i Administracji	Wydział Prawa i Administracji	Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii
Prawo o szkolnictwie wyższym art. 9, art. 62 ust. 1 pkt 2 oraz art. 161 ust. 4 ustawy z 27 lipca 2005 r., tekst jedn. Dz.U. z 2005 r. Nr 164, poz. 1365 ze zm.	Prawo o szkolnictwie wyższym art. 9, art. 62 ust. 1 pkt 2 oraz art. 161 ust. 4 ustawy z 27 lipca 2005 r., tekst jedn. Dz.U. z 2005 r. Nr 164, poz. 1365 ze zm.	Prawo o szkolnictwie wyższym art. 66 ust. 2 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r., tekst jedn. Dz.U. z 2005 r. Nr 164, poz. 1365 ze zm.
Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 29 września 2011 r. w sprawie warunków oceny programowej i oceny instytucjonalnej	Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 29 września 2011 r. w sprawie warunków oceny programowej i oceny instytucjonalnej	Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 29 września 2011 r. w sprawie warunków oceny programowej i oceny instytucjonalnej
Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 2 listopada 2011 r. w sprawie Krajowych Ram Kwalifikacji dla Szkolnictwa Wyższego	Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 2 listopada 2011 r. w sprawie Krajowych Ram Kwalifikacji dla Szkolnictwa Wyższego	Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 2 listopada 2011 r. w sprawie Krajowych Ram Kwalifikacji dla Szkolnictwa Wyższego

Tabela 2. Podstawa prawna kształcenia językowego na wybranych polskich wydziałach prawa (cd.)

<p>Uchwała nr 86/V/2014 Senatu Uniwersytetu Jagiellońskiego z dnia 28 maja 2014 r. w sprawie: zmiany uchwały nr 2/I/2012 Senatu Uniwersytetu Jagiellońskiego z dnia 25 stycznia 2012 r. w sprawie wytycznych dla rad podstawowych jednostek organizacyjnych Uniwersytetu Jagiellońskiego w zakresie projektowania programów kształcenia dla studiów pierwszego oraz drugiego stopnia, jednolitych studiów magisterskich, studiów podyplomowych oraz kursów dokształcających</p>	<p>Uchwała Senatu UŁ nr 458 z dnia 2 kwietnia 2012 r. wraz z jej zmianą – uchwałą nr 247 Senatu Uniwersytetu Łódzkiego z dnia 9 grudnia 2013 r. w sprawie zasad osiągania przez studentów Uniwersytetu Łódzkiego efektów kształcenia w zakresie znajomości i umiejętności posługiwania się nowożytnym językiem obcym</p>	<p>Zarządzenie nr 54/2013 Rektora Uniwersytetu Wrocławskiego z dnia 15 kwietnia 2013 r. w sprawie wprowadzenia Regulaminu Organizacyjnego Studium Praktycznej Nauki Języków Obcych Uniwersytetu Wrocławskiego</p> <p>Zarządzenie nr 117/2017 Rektora Uniwersytetu Wrocławskiego z dnia 26 października 2017 r. wprowadzające zasady nauczania języków obcych i rozliczania studentów z lektoratów w Studium Praktycznej Nauki Języków Obcych Uniwersytetu Wrocławskiego</p>
--	---	---

Źródło: opracowanie własne.

W Polsce program na studiach prawniczych jest konstruowany w oparciu o Prawo o szkolnictwie wyższym z 27 lipca 2005 r. i Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 2 listopada 2011 r. w sprawie Krajowych Ram Kwalifikacji dla Szkolnictwa Wyższego. Autonomia uczelni pozwala na projektowanie programów dostosowanych do potrzeb rynkowych przy jednoczesnym zachowaniu krajowych standardów kształcenia dla studiów prawniczych. Uchwała nr 86/V/2014 Senatu Uniwersytetu Jagiellońskiego z dnia 28 maja 2014 r., Uchwała Senatu Uniwersytetu Łódzkiego nr 458 z dnia 2 kwietnia 2012 r. wraz z jej zmianą – uchwałą nr 247 z dnia 9 grudnia 2013 r., Zarządzenie nr 54/2013 Rektora Uniwersytetu Wrocławskiego z dnia 15 kwietnia 2013 r. i Zarządzenie nr 117/2017 z dnia 26 października regulują proces rozwijania kompetencji w języku obcym, wprowadzają zasady nauczania języków obcych i rozliczania studentów prawa z efektów kształcenia językowego.

4.2. Organizacja nauki języka obcego

Zarówno niemieckie, jak i polskie uniwersytety reagują coraz lepiej na potrzeby lokalne, modyfikują stare lub opracowują nowe modele kształcenia na wydziałach prawa. Dzięki swojej autonomii mają duży wpływ na ostateczny kształt ramowego programu nauczania i organizację procesu kształcenia

na wydziałach prawa w Niemczech i w Polsce. Organizatorem zajęć z języka specjalistycznego prawniczego w Monachium jest Centrum Języków Specjalistycznych (Fachsprachenzentrum), we Frankfurcie Wydziałowe Centrum Kluczowych Kwalifikacji (Fachbereichszentrum für Schlüsselqualifikationen), a w Hamburgu Wydział Prawa we współpracy z Centrum Języków Specjalistycznych (Fakultät für Rechtswissenschaft mit dem Fachsprachenzentrum). Organizację nauki języka obcego na niemieckich wydziałach prawa przedstawia Tabela 3.

Tabela 3. Organizacja nauki języka obcego na wybranych niemieckich wydziałach prawa

Organizator	Uniwersytet Ludwika Maksymiliana w Monachium Centrum Języków Specjalistycznych (Fachsprachenzentrum)	Uniwersytet Johanna Wolfganga Goethego we Frankfurcie Wydziałowe Centrum Kluczowych Kwalifikacji (Fachbereichszentrum für Schlüsselqualifikationen)	Uniwersytet w Hamburgu Wydział Prawa we współpracy z Centrum Języków Specjalistycznych (Fakultät für Rechtswissenschaft mit dem Fachsprachenzentrum der Universität)
Oferta językowa	9 języków w stałej ofercie: turecki, angielski, francuski, włoski, hiszpański, rosyjski, portugalski, grecki, chiński	3 języki w stałej ofercie: angielski, francuski, włoski + 5 nieregularnie (polski, hiszpański, turecki, grecki, rosyjski)	6 języków w stałej ofercie: angielski, francuski, hiszpański, polski, rosyjski i turecki
Termin rozpoczęcia nauki języka obcego	Od 3 semestru są kursy, ale na niektóre wykłady uczęszcza się od 1 lub od 2 semestru	Od 4 semestru są kursy	Od 4 do 6 semestru są kursy; naukę można zacząć od semestru letniego lub zimowego
Czas trwania nauki	Semestr	Semestr	Semestr
Liczba godzin	28 godzin lekcyjnych w semestrze zimowym lub 26 godzin w semestrze letnim	28 godzin – moduł językowy trwa 1 semestr po 2 godziny tygodniowo	28 godzin w semestrze po 2 godziny tygodniowo, tj. 14 spotkań lub zajęcia w 4 blokach
Liczba osób w grupach	Ćwiczenia – od 20 do 25 osób; wykłady – aż do 200 studentów	Ćwiczenia – do 20 osób; wykład – nie ma ograniczeń	Ćwiczenia – od 5 do 20 osób

Źródło: opracowanie własne.

Powyższe jednostki organizacyjne odpowiedzialne za nauczanie języka obcego mieszczą się na wydziałach prawa lub, jak w Hamburgu, Centrum Języków Specjalistycznych kooperuje z wydziałem prawa. Centrum Języków Specjalistycznych z Uniwersytetu Ludwika Maksymiliana oferuje studentom Wydziału Prawa ćwiczenia i wykłady w dziewięciu językach specjalistycznych do wyboru. Wydziałowe Centrum Kluczowych Kwalifikacji Uniwersytetu Johanna Wolfganga Goethego we Frankfurcie ma trzy języki specjalistyczne w stałej ofercie: język angielski, francuski i włoski, pięć języków oferuje nieregularnie. Prowadzenie wykładów z prawa południowoafrykańskiego, greckiego, hiszpańskiego, polskiego uzależnione jest od odpowiednich kompetencji nauczycieli akademickich. W Hamburgu studenci prawa mogą korzystać z językowych zajęć specjalistycznych w sześciu językach, w tym także w języku polskim. Do najpopularniejszych języków specjalistycznych na porównywanych wydziałach prawa należą: język angielski, francuski, hiszpański, turecki, rosyjski. Ponadto studenci Uniwersytetu Ludwika Maksymiliana mają możliwość poznania systemu prawa chińskiego. Chociaż naukę języka specjalistycznego rozpoczyna się zwykle od trzeciego lub czwartego semestru, to na Uniwersytecie Ludwika Maksymiliana na wykład w języku angielskim „Wstęp do terminologii prawa angielskiego” (Großveranstaltung „Introduction to English Law Terminology”) można uczęszczać od początku studiów. Zważywszy na fakt, iż większość studentów dysponuje bardzo dobrymi umiejętnościami z języka angielskiego, a treści przekazywane na wykładzie dotyczą wstępnych zagadnień z zakresu prawa, możliwość zaliczenia tego przedmiotu na pierwszym roku motywuje studentów do rozpoczęcia kształcenia specjalistycznego w języku obcym (Fachspezifische Fremdsprachenausbildung). Obowiązkowa nauka języka specjalistycznego trwa jeden semestr (28 godzin lekcyjnych w semestrze zimowym, a 26 godzin w semestrze letnim) w grupach ćwiczeniowych około dwudziestoosobowych, a na wykładach w Monachium nawet dwustuosobowych. We Frankfurcie nie ma ograniczeń co do liczby osób uczestniczących w wykładach. W Hamburgu istnieje możliwość utworzenia kursu nawet dla pięciu studentów. Ta różnorodność odnośnie do liczebności grup świadczy o dużej elastyczności władz uczelni, które wychodzą naprzeciw zainteresowaniom i potrzebom językowym studentów prawa.

W Polsce organizację obowiązkowego kształcenia językowego na wydziałach prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego, Uniwersytetu Wrocławskiego i Uniwersytetu Łódzkiego powierzono instytucjom, które od lat zajmują się kształceniem językowym na tych uczelniach. Jagiellońskie Centrum Językowe na Uniwersytecie Jagiellońskim, Studium Języków Obcych na Uniwersytecie Łódzkim i Studium Praktycznej Nauki Języków Obcych na Uniwersytecie Wrocławskim są odpowiedzialne za edukację językową studentów.

Tabela 4. Organizacja nauki języka obcego na wybranych polskich wydziałach prawa

Organizator	Uniwersytet Jagielloński Jagiellońskie Centrum Językowe	Uniwersytet Łódzki Studium Języków Obcych	Uniwersytet Wrocławski Studium Praktycznej Nauki Języków Obcych
Oferta językowa	13 języków: fiński, angielski, niemiecki, francuski, rosyjski, włoski, hiszpański, japoński, litewski, esperanto, norweski, nowogrecki, duński	5 języków: angielski, niemiecki, rosyjski, włoski, hiszpański	6 języków: angielski, francuski, niemiecki, rosyjski, włoski, hiszpański
Termin rozpoczęcia nauki języka obcego	od 3 semestru II i III rok studiów	od 3 semestru II rok studiów (3 i 4 semestr)	od 5 semestru III i IV rok studiów (5, 6, 7 i 9 semestr)
Czas trwania nauki	2 lata	1 rok	2 lata
Liczba godzin	240 godzin	120 godzin	240 godzin
Liczba osób w grupach	Ćwiczenia – od 10 do 16 osób	Ćwiczenia – lektorat języka angielskiego od 20 do 30 osób; w przypadku lektoratów z innych języków może być mniejsza grupa – od 15 studentów, ale na jej utworzenie wymagana jest zgoda Rektora UŁ	Ćwiczenia – od 12 do 18 osób, czasami 20

Źródło: opracowanie własne.

Wymienione uczelniane jednostki organizacyjne mają duże doświadczenie w kształceniu językowym dorosłych, ponieważ zatrudniają absolwentów studiów neofilologicznych, przygotowanych przede wszystkim do nauczania języka obcego ogólnego. Kompetencje wychowawcze i społeczne lektorów, wykładowców pozwalają na umiejętne rozpoznawanie potrzeb studentów. Kreatywność i elastyczność zawodowa czyni z nauczyciela akademickiego innowatora, refleksyjnego praktyka, który potrafi wdrożyć studenta do samokształcenia (Gębał 2013, 176). W projektowaniu programu kształcenia dostosowanego do potrzeb rynkowych i w rozwijaniu kompetencji w języku obcym wyróżnia się Uniwersytet Jagielloński. Jagiellońskie Centrum Językowe organizuje kształcenie w 13 językach, w tym w języku japońskim, litewskim,

duńskim. Lektoraty z sześciu języków proponuje Studium Praktycznej Nauki Języków Obcych Uniwersytetu Wrocławskiego. Studium Języków Obcych Uniwersytetu Łódzkiego oferuje studentom prawa zajęcia z pięciu języków do wyboru. Do podstawowych języków nauczanych w ramach lektoratu na wydziałach prawa wymienionych uniwersytetów należą: język angielski, niemiecki, rosyjski i hiszpański. Największą aktywność w promowaniu różnorodności językowej i realizacji Rekomendacji nr R (98) 6 Komitetu Ministrów Rady Europy wykazuje Jagiellońskie Centrum Językowe, które ma świadomość roli w rozwijaniu umiejętności interkulturowych oraz uczestniczenia w europejskiej przestrzeni szkolnictwa wyższego. Lektoraty na Uniwersytecie Jagiellońskim i Wrocławskim rozpoczynają się od poziomu B1, a na Uniwersytecie Łódzkim od poziomu A2 z wyjątkiem języka angielskiego. Podział na grupy na wszystkich trzech uniwersytetach dokonywany jest na podstawie testu kwalifikującego, którego wynik pozwala studentom wybrać właściwy lektorat. Możliwość tworzenia grupy od poziomu A2 jest zachętą do nauki różnych języków. Na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego nauka języka obcego na stacjonarnych studiach trwa przez okres dwóch lat po cztery godziny tygodniowo, tj. 60 godzin w semestrze, i rozpoczyna się od trzeciego semestru. Na zajęcia przygotowujące do poziomu B2 studenci prawa Uniwersytetu Wrocławskiego uczęszczają w semestrze piątym, szóstym i siódmym w wymiarze czterech godzin tygodniowo. By osiągnąć poziom B2+, kontynuują naukę w semestrze dziewiątym również cztery godziny w tygodniu. Studenci prawa Uniwersytetu Łódzkiego uczęszczają na lektorat przez cały drugi rok studiów (trzeci i czwarty semestr), po cztery godziny tygodniowo. Ustawowo gwarantuje się studentom prawa na stacjonarnych studiach dziennych 120 godzin lekcyjnych jako minimum programowe. Uniwersytety Jagielloński i Wrocławski zwiększyły liczbę godzin bezpłatnej nauki języka obcego do 240. Najmniej godzin na naukę języka obcego z pośród wymienionych polskich uniwersytetów przeznaczają Uniwersytet Łódzki, który oferuje minimum programowe – 120 godzin na studiach stacjonarnych i niestacjonarnych wieczorowych. Lektorzy Studium Języków Obcych UŁ mają o połowę mniej godzin na przygotowanie studentów prawa do poziomu B2+. Zważywszy na fakt, iż do grup trafiają studenci z poziomem języka A2, przygotowanie ich do poziomu B2+ w ciągu 120 godzin jest niemalże nieprawdopodobne. Na Uniwersytecie Jagiellońskim grupa językowa składa się standardowo z 16 studentów, ale może zostać utworzona już od 10 osób. Na Uniwersytecie Wrocławskim minimalna liczba studentów w grupie wynosi 12 osób, a maksymalna 18. Na Uniwersytecie Łódzkim kursy języków obcych liczą 20–30 osób, a w przypadku tzw. grup małolicznych, tj. od 15 osób, wymagana jest zgoda Rektora UŁ, która najczęściej dotyczy języków innych niż język angielski. Najlepsze warunki pracy i korzyści z zajęć ze względu na małą liczebność grup mają nauczyciele akademicki Jagiellońskiego Centrum Językowego i studenci UJ.

4.3. Wnioski

Analiza kształcenia językowego na wydziałach prawa w Polsce i w Niemczech ma na celu poznanie organizacji kształcenia językowego polskich i niemieckich studentów prawa, szukanie innowacyjnych rozwiązań organizacyjnych oraz sposobu wdrażania standardów europejskich.

W obu systemach projektuje się programy studiów, uwzględniając obowiązkową naukę języka obcego w oparciu o założenia Niemieckiej ustawy o sędziach i polskiej ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym. Studenci niemieccy mają zagwarantowane 28 godzin nauki języka obcego specjalistycznego, studenci polscy 120 godzin. Niemieckie uniwersytety wykazują większą elastyczność w przedstawianiu studentom prawa oferty nauki języka specjalistycznego, lepiej reagują na ich potrzeby. W zależności od zainteresowania oferują wykłady o systemach prawnych w języku obcym dla nieograniczonej liczby studentów i ćwiczenia dla kilku osób, np. na Uniwersytecie w Hamburgu.

Na niemieckich uniwersytetach organizacją nauki języka specjalistycznego dla studentów prawa zajmują się wydziałowe centra kluczowych kwalifikacji mieszczące się na wydziałach prawa. Zajęcia obowiązkowego przedmiotu w języku obcym specjalistycznym w Niemczech prowadzą pracownicy wydziałów prawa: adwokaci, wykładowcy z tytułem LLM – łac. *Legum Magister* lub ang. *Master of Laws* – często native speakerzy. Taki model kształcenia na studiach prawniczych zmierza w kierunku coraz większej profesjonalizacji kształcenia i jest możliwy dzięki systemowi edukacji językowej w Niemczech. Studenci niemieccy dysponują lepszymi umiejętnościami językowymi niż studenci polscy, a wdrażanie przedmiotów zawodowych w języku obcym wspiera realizację programu kształcenia. Za organizację lektoratów w Polsce odpowiedzialne są studia języków obcych, a rola nauczania przypada filologom, którzy najpierw skupiają się na nauczaniu języka ogólnego, a dopiero później na kształceniu zawodowym. Na polskich wydziałach prawa dominuje na lektoracie język angielski i osiągnięcie poziomu B2+ z tego języka jest najłatwiejszym celem. Polski system kształcenia języków obcych nie sprawdza się w praktyce. Preferowanie od szkoły podstawowej języka angielskiego, mniejsza liczba godzin przeznaczona na naukę drugiego języka, trzydziestoprocentowy próg zaliczeniowy z egzaminu maturalnego skutkują brakiem studentów z dobrymi kompetencjami w zakresie znajomości innych języków obcych niż język angielski.

5. PODSUMOWANIE

Wieloletnia praktyka i doświadczenie zawodowe utwierdziły mnie w przekonaniu, że kształcenie pokoleń przyszłych prawników, zgodnie z wytycznymi Unii Europejskiej i Rady Europy, powinno promować naukę różnych języków specjalistycznych, które przygotowują do wykonywania zawodu w środowisku

międzynarodowym. Uczelnie niemieckie wykazują większą elastyczność w organizacji zajęć z języka obcego. Mimo ustalonej liczebności grup reagują lepiej na zainteresowania studentów innymi systemami prawnymi, tworząc kursy z języka specjalistycznego nawet dla początkujących, np. z języka chińskiego, włoskiego. Warto się również zastanowić, w jaki sposób można skutecznie przeciwdziałać dominacji języka angielskiego w edukacji uniwersyteckiej w Polsce – tendencji, która utrudnia organizację kształcenia przedmiotowego w innych językach na wydziałach prawa i zagraża istnieniu szkół prawa obcego. Ewolucja europejskich koncepcji kształcenia językowego podlega dynamicznym przeobrażeniom, wynikającym między innymi z potrzeby dostosowania nauczania języków specjalistycznych do wymogów rynku pracy określonych grup zawodowych, w tym także prawników, dla których umiejętność posługiwania się kilkoma językami obcymi i znajomość innych systemów prawnych jest wymogiem współczesnej epoki.

BIBLIOGRAFIA

- Cybulska, Katarzyna. 2009. „Różnojęzyczność a kształcenie językowe w szkolnictwie wyższym”. W *Kształcenie językowe w szkolnictwie wyższym*. Red. Hanna Komorowska. 97–113. Warszawa: Wydawnictwo Szkoły Wyższej Psychologii Społecznej Academica.
- Gębał, Przemysław E. 2013. *Modele kształcenia nauczycieli języków obcych w Polsce i w Niemczech. W stronę glottodydaktyki porównawczej*. Kraków: Księgarnia Akademicka.
- Gębał, Przemysław E. 2016. „Od dydaktyki tekstów specjalistycznych do dydaktyzacji potrzeb i działań komunikacyjnych. Kierunki i koncepcje glottodydaktyki specjalistycznej”. *Acta Universitatis Lodziensis. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców* 23: 19–33.
- Grucza, Franciszek. 1978. „Glottodydaktyka, jej zakres i problemy”. *Przegląd Glottodydaktyczny* 1: 3–35.
- Pankowska-Lier, Beata. 2017. „Wykształcenie prawnicze w Niemczech”. *Studia Iuridica Lublinensia* 26 (4): 43–47.
- Pietraś, Marek. 2017. „Umiędzynarodowienie szkolnictwa wyższego w Polsce”. W *Internacjonalizacja polskich ośrodków politologicznych*. Red. Tomasz Domański, Alicja Stępień-Kuczyńska, Agata Włodarska-Frykowska. 81–95. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- Puren, Christian. 2003. „Pour une didactique comparée des langues-cultures”. *Revue de Didactologie des Langues-Cultures* 1 (129): 121–126.
- Tokarczyk, Roman. 2000. „Kultura prawa europejskiego”. *Studia Europejskie* 1: 11–26.
- Tokarczyk, Roman. 2012. „Tworzenie prawa. Pomiędzy kulturą prawa stanowionego i kulturą common law”. W *Konwergencja czy dywergencja kultur i systemów prawnych*. Red. Oktawian Nawrot, Sebastian Sykuna, Jerzy Zajadło. 3–24. Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck.
- Urbanikowa, Jolanta. 2001. „Europejski Rok Języków – proces boloński i polityka językowa w Uniwersytecie Warszawskim”. *Nauka i Szkolnictwo Wyższe* 2 (18): 123–131.
- Wesołowska, Anna. 2013. „Proces Boloński i powstanie Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego”. *Rocznik Integracji Europejskiej* 7: 379–388.
- Wilczyńska, Weronika, Anna, Michońska-Stadnik. 2010. *Metodologia badań w glottodydaktyce. Wprowadzenie*. Kraków: Wydawnictwo Avalon T. Janowski.

- Wójcik-Augustyniak, Marzena. 2017. *Koncepcja innowacji wartości usługi edukacyjnej publicznej szkoły wyższej w Polsce*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Żygulski, Kazimierz. 2000. „Globalizacja procesów społeczno-gospodarczych”. W *Międzynarodowe stosunki gospodarcze*. Red. Wiesław Iskra. 28–57. Warszawa: Innowacja, Wyższa Szkoła Społeczno-Ekonomiczna.

Strony internetowe

- Erasmus+. *Przewodnik po programie. Wersja 2(2017) z 20.01.2017*. http://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/sites/erasmusplus/files/files/resources/erasmus-plus-programme-guide_pl.pdf [dostęp 14.01.2017].
- Gębał, Przemysław E. 2014. „Glottodydaktyka porównawcza jako nowa subdyscyplina glottodydaktyki”. *Lingwistyka Stosowana* 10: 37–49. <https://core.ac.uk/download/pdf/53119741.pdf> [dostęp 2.01.2018].
- Globalizacja*. <http://www.wos.net.pl/liceum/globalizacja.html> [dostęp 2.01.2018].
- <http://erasmusplus.org.pl/30lat/> [dostęp: 2.01.2018].
- <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/?uri=CELEX:52003DC0685> [dostęp 2.01.2018].
- <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=celex%3A32006H0962> [dostęp 2.01.2018].
- <http://www.jcj.uj.edu.pl/jcj/kierownicy-zespolow-jezykowych> [dostęp 2.01.2018].
- <http://www.jcj.uj.edu.pl/studenci/programy-nauczania> [dostęp 2.01.2018].
- <http://www.kwalifikacje.edu.pl/pl/strona-glowna/78-zintegrowany-system-kwalifikacji/1003-krk-w-szkolach-wyzszych> [dostęp 2.01.2018].
- https://www.usosweb.uj.edu.pl/kontroler.php?action=katalog2/przedmioty/pokazPrzedmiot&prz_kod=WPA-10.PZ-AB2%2B [dostęp 2.01.2018].
- Komunikat Komisji. Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu*. 2010. http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/1_PL_ACT_part1_v1.pdf [dostęp 1.08.2018].
- Misja, wizja i cele strategiczne szkolnictwa wyższego w Polsce w perspektywie 2020 roku. Raport cząstkowy przygotowany przez konsorcjum Ernst & Young Business Advisory. Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową*. Luty 2010. https://www.nauka.gov.pl/g2/oryginal/2013_05/9b9413575c0e968c236bbd1d1f0a64db.pdf [dostęp 20.12.2017].
- Strategia rozwoju szkolnictwa wyższego w Polsce do 2020 roku – drugi wariant. Raport cząstkowy przygotowany przez konsorcjum Ernst & Young Business Advisory. Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową*. Marzec 2010. https://www.nauka.gov.pl/g2/oryginal/2013_05/59579f9e6efae82014d6d5be081ca23.pdf [dostęp 20.12.2017].
- Strategia rozwoju szkolnictwa wyższego w Polsce do roku 2010*. https://www.mimuw.edu.pl/~sjack/usw/strat_pliki/strategia.htm [dostęp 2.01.2018].
- „U-Multirank wystartował!”. *Perspektywy.pl*. http://www.perspektywy.pl/portal/index.php?option=com_content&view=article&id=559:u-multirank-wystartowal&catid=24&Itemid=119 [dostęp 15.08.2017].

Akty prawne

- Ausbildungs – und Prüfungsordnung für Juristen (JAPO) vom 13. Oktober 2003 (Regulamin kształcenia i egzaminowania dla prawników z 13 października 2003 w Bawarii). https://www.justiz.bayern.de/media/pdf/ljpa/japo/japo-konsolidierte_fassung_juris_2018-03-01.pdf [dostęp 6.11.2018].
- Detailed work programme on the follow-up of the objectives of education and training systems in Europe (Dz.Urz. UE C 142 z dnia 14 czerwca 2002 r.).

- Deutsches Richtergesetz vom 8.09.1961 in der Fassung der Bekanntmachung vom 19. April 1972, das zuletzt durch Artikel 9 des Gesetzes vom 8. Juni 2017 (BGBl. I S. 1570) geändert worden ist (Niemiecka ustawa o sędziach). <https://www.gesetze-im-internet.de/drigr/DRiG.pdf> [dostęp 6.11.2018].
- Gesetz über die juristische Ausbildung (Juristenausbildungsgesetz – JAG) vom 8. März 2004 (Ustawa o kształceniu zawodów prawniczych w Hesji z dnia 8 marca 2004). http://www.lexsoft.de/cgi-bin/lexsoft/justizportal_nrw.cgi?xid=169594,1 [dostęp 6.11.2018].
- Hamburgisches Juristenausbildungsgesetz (HmbJAG) vom 11. Juni 2003 (Ustawa o kształceniu zawodów prawniczych w Hamburgu z dnia 11 czerwca 2003). <http://justiz.hamburg.de/contentblob/1585986/a8b449b183a9401efb72c3f5267e95dc/data/hamburgisches-juristenausbildungsgesetz.pdf> [dostęp 6.11.2018].
- Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 2 listopada 2011 r. w sprawie Krajowych Ram Kwalifikacji dla Szkolnictwa Wyższego (Dz.U. z 2011 r. Nr 253, poz. 1520).
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1288/2013 z dnia 11 grudnia 2013 r. ustanawiające „Erasmus+” – unijny program na rzecz kształcenia, szkolenia, młodzieży i sportu.
- Rozporządzenie Rady nr 1 z dnia 15 kwietnia 1958 r. w sprawie określenia systemu językowego Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej (Dz.Urz. WE 17 z 6.10.1958).
- Uchwała nr 86/V/2014 Senatu Uniwersytetu Jagiellońskiego z dnia 28 maja 2014 r. w sprawie: zmiany uchwały nr 2/I/2012 Senatu Uniwersytetu Jagiellońskiego z dnia 25 stycznia 2012 r. w sprawie wytycznych dla rad podstawowych jednostek organizacyjnych Uniwersytetu Jagiellońskiego w zakresie projektowania programów kształcenia dla studiów pierwszego oraz drugiego stopnia, jednolitych studiów magisterskich, studiów podyplomowych oraz kursów dokształcających.
- Uchwała Rady z dnia 31 marca 1995 r. w sprawie podniesienia poziomu i zróżnicowania form uczenia się i nauczania języków obcych w systemach edukacji Unii Europejskiej (Dz.Urz. UE C 207 z 12 sierpnia 1995 r.).
- Uchwała Senatu UE nr 458 z dnia 2 kwietnia 2012 r. wraz z jej zmianą – uchwałą nr 247 Senatu Uniwersytetu Łódzkiego z 9 grudnia 2013 r. w sprawie zasad osiągnięcia przez studentów Uniwersytetu Łódzkiego efektów kształcenia w zakresie znajomości i umiejętności posługiwania się nowożytnym językiem obcym.
- Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz.U. z 2005 r. Nr 164, poz. 1365).
- Zarządzenie nr 54/2013 Rektora Uniwersytetu Wrocławskiego z dnia 15 kwietnia 2013 r. w sprawie wprowadzenia Regulaminu Organizacyjnego Studium Praktycznej Nauki Języków Obcych Uniwersytetu Wrocławskiego.
- Zarządzenie nr 117/2017 Rektora Uniwersytetu Wrocławskiego z dnia 26 października 2017 r. wprowadzające Zasady nauczania języków obcych i rozliczania studentów z lektoratów w Studium Praktycznej Nauki Języków Obcych Uniwersytetu Wrocławskiego.

Lena Biedroń

ORGANIZATION OF ACADEMIC LANGUAGE EDUCATION OF FUTURE LAWYERS IN THE LIGHT OF POLISH-GERMAN COMPARATIVE ANALYSES

Abstract. The consequence of the European language policy and the implementation of its assumptions is the flow of glottodidactic thought, which encourages reflection on the organization of academic language education in various educational systems. Organization of language education

at the law faculties in Poland and Germany is subject to dynamic transformations resulting, *inter alia*, from the need to adapt foreign language teaching to the requirements of the labour market. The ability to use several foreign languages and knowledge of other legal systems will allow future lawyers to practise in an international environment and is almost a requirement of the modern era, so it is worth considering how to organize the language education process in law faculties, aiming at the professionalization of education.

Keywords: language teaching, academic language education in the European Union, language education for lawyers in Poland and Germany, teaching methodology.